

Luuk van Middelaar

Geen Derde Wereldoorlog omwille van Oekraïne

In deze oorlog zijn de Amerikanen tot nu toe terughoudender dan de Europeanen. Opmerkelijk, want meestal schiet de US Army het hardst en hobbelen wij er achteraan - zie Afghanistan, Irak, Korea. Voor de Europeanen is het gevaar *hier*. Oost-Europese landen voelen zich existentieel bedreigd. Zij redeneren: vandaag bommen op Charkov en Kiev, morgen bij ons in Warschau of Vilnius. In de politieke dynamiek van de eerste oorlogsweek trok het oostelijke blok de West- en Zuid-Europese landen mee naar ongeziene daadkracht en eenheid, dankzij de beslissende Duitse draai.

Voor de VS is het strijdtoneel ver weg en komt het moment ongelegen. De focus ligt op China. Het genante vertrek uit Afghanistan, Bidens verkiezingsbelofte, is amper zes maanden geleden. Een conflict met Rusland: liever niet.

Beslissend voor Amerika's terughoudendheid is echter een andere factor. In Washingtons strategische cultuur worden nucleaire risico's meegewogen. Tijdens de zenuwslopendste Koude-Oorlogsmomenten was dit vermogen, in het Witte Huis en in het Kremlin, van ronduit planetair belang. Daarentegen ontberen vrijwel alle Europese hoofdsteden, alsook de EU-instellingen, zulke strategische ervaring en kennis. Uitzonderingen zijn de kernmachten Parijs en Londen.

De redenering 'heden Kiev, morgen Warschau' is onjuist

Vanaf het begin is opperbevelhebber Biden zeer duidelijk: géén Amerikaanse troepen op Oekraïens grondgebied. Wel steun voor zelfverdediging (in lijn met het VN-Handvest), maar dat is het. Zijn land is wettelijk en moreel verplicht aangevallen NAVO-bondgenoten te verdedigen, zegt Biden keer op keer, maar die plicht strekt zich niet tot Oekraïne uit. Afgelopen vrijdag zei NAVO-baas Stoltenberg het zo: „Wij zijn geen deel van dit conflict.” Daarop valt af te dingen, maar helder is het wel. Geen Derde Wereldoorlog omwille van Oekraïne.

De onmisbare keerzijde is dat Biden telkens uitspreekt „elke centimeter” NAVO-grondgebied te zullen verdedigen. Zo ook in zijn *State of the Union*, vorige week. Dus mag er geen Russische kogel op Pools of Baltisch grondgebied landen of de hel zal losbreken. Het Kremlin beeft dit.

Het onderscheid tussen binnen en buiten de NAVO is zeer tragisch voor de Oekraïners, die op meer steun re-

kenden. Maar het zou de Oost-Europese NAVO-leden, wél onder de kernparaplu, moeten geruststellen. De redenering 'heden Kiev, morgen Warschau' is onjuist. Althans, de gevolgen voor Rusland zullen van een totaal andere orde zijn.

Het gevaar zit in ambiguïteit en grensgevallen. Dit draait nu om de vraag of de NAVO een no-fly zone boven Oekraïne moet en kan opleggen. Doen we niet, zegt Biden. Het behelst het neerhalen van Russische vliegtuigen. Oekraïnes president Zelensky, een man in doodsnood, zal erom blijven vragen - dinsdag nog per video aan het Britse Lagerhuis. In Europa zal de publieke druk toenemen iets te doen, naarmate de vluchtelingenstroom toeneemt, er meer burgerdoden vallen en Kiev of Marioepol het gruwelot van Grozny of Aleppo ten deel valt. We bezwijken toch niet voor nucleaire chantage?

In deze heksenketel is escalatie niet uit te sluiten. Als de NAVO tot schieten komt, zullen experts spreken van een treetje hoger op de 'escalatieladder'. Maar dat is een verkeerd beeld, schrijft Jacob Parakilas in *The Diplomat*: zie het als 'escalatie-glijbaan'. Je riskeert een dynamiek van elkaar steeds harder trefpen, als-ik-dit-dan-jij-ook-dat, waarin niemand controle houdt. Dit gevaar acht hij groter wanneer kernmachten tegenover elkaar staan. Op humanitaire grond ongeschonden een konvooi bombarderen is illusoir.

Vier erkende kernmachten zijn bij het conflict betrokken: agressor Rusland en VS, VK en Frankrijk. De vijfde is China. Voor Xi is de Oekraïne-invasie een testcase voor een aanval op Taiwan. Wat hij aan lokale en westerse weerstand ziet, zal hem niet bevallen. Tegelijk komt Xi in een speciale positie: bemiddelaar. Geen toeval: dinsdag belden Macron en Scholz met de Chinese president. Helpt hij ongelukken voorkomen?

Poetins woordvoerder legt deze week drie eisen op tafel: erkenning van de Krim-annexatie en van beide Donbas-republiekjes plus de afspraak dat Oekraïne buiten de 'blokken' (NAVO en EU) blijft. Dit is ruwweg de *machtspolitieke* status quo van voor de oorlog. Vandaag is EU- en NAVO-lidmaatschap alleen denkbaar voor een half-verwoest 'West-Oekraïne', westelijk van de Dnjepr, met Kiev als nieuw gedeeld Berlijn.

Maar neutraliteit was onverkroppbaar voor Kiëvs nationale wil en ons idealistische hart. Mocht niet, kon niet; zelfbeschikkingsrecht der volken. *Over our dead body*. Bij wijze van spreken dan, want het blijken wel *hun* lijken te zijn, niet de onze. Wie dat liever zo houdt, zal principes moeten inslikken. Het Witte Huis weet wel hoe.